



# A Bethlen Gábor Alapítvány 2017. évi díjazottjai

„Mi minden erőt, ami a haza javára akar és tud lenni,  
nem eltiporni, hanem együvé fogni kívánunk.“

2017. november 15-én, Bethlen Gábor erdélyi fejedelem halálának évfordulóján tartotta meg a róla elnevezett alapítvány ez évi díjátadó ünnepségét. A rendezvénynek ismét illusztris helyszín, a Pesti Vármegyeháza adott otthont.

Idén az egyetlen Bethlen Gábor-díjat Csáky Pál felvidéki magyar európai parlamenti képviselő kapta. Márton Áron Emlékérem kitüntetésben részesült Juhász Judit újságíró, a Magyar Katolikus Rádió korábbi vezetője; Matl Péter kárpátaljai szobrászművész és Pátkai J. Róbert nyugalmazott evangélikus püspök, az angliai magyar diaszpóra kiemelkedő alakja. A Tamási Áron-díj ezúttal „haza”, Farkaslakára került: Hadnagy Jolán óvónőt, a Farkaslaki Tamási Áron Művelődési Egyesület elnökét tartották érdemesnek az elismerésre. Első alkalommal adták át a Bethlen Gábor Kutatói Ösztöndíjat, amelyet a Szegedi Tudományegyetem fiatal tanára, Cziráki Zsuzsanna kapott.

Az Alapítvány Teleki Pál Érdemérmeket a hagyományoknak megfelelően, a BGA 2017. június 9-ei, a máriaremetei Kisboldogasszony-templomban tartott trianoni megemlékezésén adták át. E kitüntetésben az idén Horváth Béla volt országgyűlési képviselő, a Nemzeti Fórum Kölcsey Körének vezetője, Molnár Pál újságíró, a Balassi-emlékkard alapítója, a Mika Sándor Egyesület, a Rákóczi Szövetség, a müncheni Széchenyi Kör, valamint Török Máté és a Misztrál együttes részesült. Az alapítvány ez évi tevékenységéhez tartozik a felvidéki Királyfiakarcsán tartott ünnepségen augusztus 19-én felavatott Magyarok Nagyszozonya-szobor felállításának kezdeményezése és szervezése.

A műsorvezető Gy. Szabó András előadóművész volt, aki Tamási Áron egy írásával (*Kodály Zoltán*) tisztelgett a díjazottak előtt. A Teleki Érdemérmes Misztrál együttes többek között Balassi Bálint, Babits Mihály és Tompa Mihály megzenésített verseit szólaltatta meg.

## Bethlen Gábor-díjas

Csáky Pál

Csáky Pál írói és politikusi munkássága már eljutott arra a csúcra, hogy a magyarság minőségi és eredményes szolgálataért Bethlen Gábor-díjban részesüljön. Mint írónak mindig témája volt a mai Szlovákiában őshonos magyarság múltja és jelene, mint politikus mind párttisztviselésében, mind állami tisztviselésében, mind az Európai Unió Parlamentjének képviselőjeként fáradhatatlanul küzdött a szlovákiai magyarság hátrányos megkülönböztetése ellen, és fellépett kisebbségi jogaik érvényesítéséért. Sokat tett, és sokat tesz a szlovákiai magyarság boldogulása és fennmaradása érdekében Pozsonyban, Prágában, Budapesten, Brüsszelben és Strasbourgban. Reáltudáson alapuló ismeretei – ne feledjük, kohómérnöki végzettsége és textilmérnöki állása is volt –, humán műveltsége és hét nyelvet is felölelő kommunikációs képessége alkalmassá tették ennek a hatalmas, embert próbáló feladatnak az ellátására. Magyar, szlovák, cseh, orosz, angol, német és francia nyelven olvas és beszél. A Bethlen Gábor Alapítvány alapító okirata értelmében a Bethlen Gábor-díjat „azon személyek vagy közösségek kapják, akik életművükkel, áldozatos munkájukkal sokat tettek nemzetünk értékeinek megőrzése, gyarapítása és Közép-Európa népeinek békés együttélése érdekében”. Mindazok sorába, akik eddig ebben a díjban részesültek, indokoltan lép be Csáky Pál.

Már a születési évét is – 1956-ot – sorsszerűnek érezte, és reá nézve kötelezettségeket meghatározó adottságnak tekintette. „Mi, ötvenhatosok” – beszélt saját évjáratáról önvallomásaiban vagy a vele készített interjúkban. Egy beszélgetésben így vall erről: „Igen, gyakran mondogatom is viccelődve a barátaimnak, hogy én ’56-os vagyok, vigyázzanak velem, mert a forradalmi szellem itt van bennem. Aki ismeri az életutamat, tudja, hogy van is ebben némi igazság. A családban, a rokonságban – írja –, néha fiatalkoromban előkerült ez a téma, de érezhető volt, hogy a szüleim nemzedéke csak nagyon óvatosan beszélt erről az elmúlt rendszerben. Egyfajta félelem, bizonytalanság és titokzatosság lengte körül a témát.” Csáky Pál írt egy drámát is 1956-ról a kassai Thália Színház pályázatára *Álom a szabadságról* címmel. A dráma a felvidéki magyarok sikertelen segíteni akarásáról szól.

Csáky Pál a trianoni határ által kettévágott Palócföld közepén született, Ipoly-ságon. Szülőföldje emlékei, hagyományai visszaköszönnek irodalmi munkáiban. Személyesen is részt vett a palóc hagyományok ápolásában, amikor 2005-ben nyolc magyar szürke ökör vontatta a Herencsény fölött magasodó Gyürki-hegyre a tizenkét méter magas acélkeresztet, amikor is felállították és felszentelték Palócföld népének az összetartozását jelképező úgynevezett „palóc keresztet”. Azóta hagyományossá vált minden év júliusában a Palócok Vigyázó Nagykereztjének a búcsúja. Ünnepeles misék, tudományos előadások, kulturális műsorok, palóc ételek teszik változatosabbá ezt a búcsút és találkozót. Ugyanezen

a helyen egy Szent István-kápolnát is építettek, amelyik a palócok zarándokhelyévé vált.

Fiatalkori élményei közé tartozott Csehszlovákiának a Varsói Szerződés országainak csapatai által 1968-ban történt katonai megszállása. Erre így emlékezik: „Gyerek voltam akkor, de emlékszem a szovjet tankok vonulására és a félelemre, amely sugárzott a szüleimből és a tanítóimból is. Attól féltek, hogy háború lesz, és vér fog folyni, mert ekkor bizony megelevenedtek 56 tapasztalatai. A katonai megszállást követő úgynevezett »normalizáció« az egész társadalmat egy kontraszekciótól szenvedő, beporosodott, szellem nélküli állapotba szorította. Arra csak később jöttem rá – írja Csáky Pál –, hogy eme folyamat melléktermékeként lényegében harmadszor fejezték le a felvidéki magyar értelmiséget.” Tények igazolják Csáky Pál szavait: a hetvenes években tízezrek ellen indítottak hatósági eljárásokat. Ezt a sötét korszakot jeleníti meg a *Harmatos reggelek álmai* című dokumentumregénye. Főszereplője valós személy, egy néptanító, aki előtt, meghurcoltatásai során, fokozatosan világosodik meg az 1968 utáni „normalizáció” embertelen, önkényuralmat kiszolgáló gyakorlata.

Csáky Pál továbbtanulni csak csehországi intézmény révén tudott, mert a szlovák felsőoktatás kapui bezárultak előtte. Erről így vall: „Mi egy Balassagyarmat melletti kis faluban éltünk, a határ túloldalán, tehát olyan területen, amelyet 1938-ban visszacsatoltak Magyarországhoz. Édesapám – írja Csáky Pál – az első magyar hadsereg katonájaként részt vett Észak-Erdély visszafoglalásában, majd kétszer is megjárta a frontot. Végül 1945 januárjában Budán esett fogságba, és két és fél évet töltött különféle táborokban a Szovjetunióban. Erről részletesen *A pacsirta éneke* című regényemben beszélek. A munkatáborokban antikommunista meggyőződésű lett, és ilyen szellemben nevelt engem is. Elannyira, hogy 1975-ben, amikor érettségiztem, megsúgták nekem, hogy nem vesznek fel Szlovákia egyetlen egyetemére sem a káderlapom miatt. Így kerültem Csehországba, ahol kutatómérnöki oklevelet szereztem. Utána, a nyolcvanas években a rendszer ellenségének számítottam, a volt államrendőrség évekig megfigyelt, lehallgatták a telefonomat. Erről a pozsonyi Nemzeti Emlékezet Hivatalának dokumentumai tanúskodnak.” Erről egy másik helyen így beszél: „Én 1988-tól eléggé aktívan bekapcsolódtam az akkori rendszerellenes folyamatokba Csehszlovákiában is, és komoly kapcsolataim voltak Magyarországon is. Könyveket és szamizdatokat hoztam magyar barátaimtól. Ami nagy élmény volt számomra, hogy találkoztam olyan emberekkel, akik másként gondolkodók voltak, akikben ezt a szellemi szabadságot nagyon tiszteltem. Itt-ott részt vettem a Rakpart Klub néhány rendezvényén. Nagyon sok értékes emberrel, akik 1990 után fontos politikai posztokra kerültek, még a nyolcvanas években kötöttem barátságot, innen származik az a támogatás és politikai-erkölcsi hitel, amivel ma is sokan megtisztelnek.”

Csáky Pál írásai már a nyolcvanas évek közepétől megjelentek a *Hét* című hetilapban, majd az *Irodalmi Szemlé*ben. Rendszeresen visszatérő témája a kisebbségi sorban élő magyarság meghurcolása és megpróbáltatásai. A *Bőgi lányok*

című elbeszélésében például három társtalanul maradt lánytestvér sorsát jeleníti meg, akiknek párjait a világháború és a magyarokat sújtó kitelepítések el sodorták. A *kései látogató* című elbeszélésben (1986-ban jelent meg) a szereplők a magyarság önpusztításában, az abortuszban vélik megoldani munkahelyi és egzisztenciális gondjaikat.

A rendszerváltást követő években kiadott három elbeszéléskötete a felvidéki magyarság XX. századi történetének három fordulópontját világítja meg: a *Bádogfigurák tánca* a trianoni országvesztést és az új hatalom berendezkedését, az *Édes szülőföld* a Beneš-dekrétumok magyarelles intőzkedéseit, az *Úton* pedig a szlovákiai magyarságnak a nyolcvanas évek második felében történő öntudatra ébredését. Csáky Pál aggódik a szellemi igénytelenség elburjánzása, a nyomtatott irodalom háttérbe szorulása és a fiatalok hiányos történelemismerete miatt. Ezt pótlandó, megírta a felvidéki magyarságot az utóbbi száz évben ért sérelmeket és megpróbáltatásokat összefoglaló, *Hit és hűség* című drámáját. A magyarság elleni hatósági fellépések sok magyar családot megalkuvóvá, rejtőzködővé tettek – de sokakat megacéloztak. Idén a Szent István-napi ünnepségen, Királyfiakarcsán, a Magyarok Nagyasszonya-szobrának avató ünnepségén Csáky Pál így fogalmazott: „Ebben a helyzetben a gyenge ember megbújik, azok azonban, akik ma a szoboravatón összejöttek, ezt a hozzáállást elutasítják, és azt vallják: nem lehet feladni, felelősséget kell vállalni egymásért, a jövőért, a közösségért, a magyar nemzetért!”

Írói munkássága révén a magyarság sorskérdéseivel foglalkozó, felelősségtudattól áthatott kisebbségi irodalom olyan képviselői közé jutott Csáky Pál, mint Dobos László, Duba Gyula, Mács József, Grendel Lajos, Tőzsér Árpád, Cselényi László, Gál Sándor, Tóth Elemér vagy Koncsol László. Ez utóbbi, Koncsol László József Attila-díjas író Csáky Pál egyik könyvének bemutatóján azt hangsúlyozta: „ha mindenki úgy gondolkodna, mint ő és még sokan mások, ha nem adnánk el a termőföldünket idegeneknek, ha a vegyes házasságokban élők nem magyartalanodnának el, ha mindannyian magyar iskolába íratnánk a gyermekeinket, ha az anyaországi hatalom párthovatartozástól függetlenül törődne velünk, akkor nem kellene aggódnunk a fennmaradásunkért!”

Meg kell említeni, hogy Csáky Pál nagyon alapos történelmi tudásról tanúszkodva történelmi tanulmányokat is írt. *Bars a török félhold szorításában* című tanulmánya Bars és Nyitra megye 1663 és 1686 közötti török dúlásaival és hatalmi berendezkedésével, *Nagysalló emlékezete* című tanulmánya pedig az 1849. évi dicsőséges tavaszi hadjárat egyik győztes csatájával, az osztrák hadsereg felett aratott nagysallói diadallal foglalkozik.

Annak érdekében, hogy megvalósíthassa a kisebbségi magyarságra sérelmes intézkedések megszüntetését, Csáky Pál 1986 után aktívan politizált. Már akkor megfogalmazta – sajnos, azóta sem teljesült – legfőbb céljait, mint a magyarságot sújtó kollektív bűnösség elve következményeinek a megszüntetését, a szlovákiai magyarok, és magyar intézményeik kártalanítását az elkobzott javaikért, továbbá a kisebbségi jogok alkotmányos garanciáit, különös tekintet-

tel a szabad nyelvhasználatra és az anyanyelven történő oktatásra. Csáky Pál 1990-től a Szlovák Nemzeti Tanács képviselője. Az 1992–1998-as években a Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom parlamenti frakciójának elnöke, 1992 és 1994 között az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlésének a tagja, 1998-tól a Szlovák Köztársaság kormányának emberi jogokért, kisebbségekért és régiófejlesztésért felelős miniszterelnök-helyettese, 2002–2006 között kisebbségi ügyekért felelős miniszterelnök-helyettes. 2007 márciusa és 2010 júniusa között az Magyar Koalíció Pártjának az elnöke volt. 2014-től az Európai Unió parlamentjében képviselő. Itt az Európai Parlament Petíciós Bizottságának az alelnöke.

Belülről látva az Európai Unió működését, egyre inkább az a meggyőződése, hogy Közép-Európa szerepének és felelősségének erősödnie kell. Így vall erről: „Irom és mondom, hogy mi, magyarok, nem 2004-ben léptünk be Európába, hanem ezer évvel ezelőtt, és az európai kötések, értékek ott vannak kitéphetetlenül az ideg pályáinkban, a tudatunkban, a reflexeinkben is. Egész életemben felnéztem az európai civilizációra, Michelangelo, Leonardo, Bach, Shakespeare és még több ezer alkotó műve itt él bennem. Most mindez megbilient, és ez veszélyes helyzet. A klasszikus Európa sajnos vesztesre áll, megfojtja a kényelem, a jólét és az ebből fakadó felelőtlenység, amelynek a demográfia csak az egyik, de talán a leginkább érzékelhető pontja. Megteszem a magam szerény hozzájárulását egy kötetemmel az oly szükséges dialógushoz, *Egy hang Közép-Európából* címmel.”

Csáky Pál sokat küzdött annak érdekében, hogy a hat egyházmegyébe szétaszabdalt magyar katolikusok érvényre juttassák anyanyelvi igényeiket. „Nem kell azzal megelégedni, hogy egyik-másik egyházi ünnepen egy püspök vagy a püspök által megbízott helynök hibás vagy tört magyarsággal elmond egy rövid szöveget, hanem kellene egy olyan testület, amelyik reális beleszólási lehetőséggel rendelkezik minden, a magyar hívők ügyeit érintő kérdésben... Megoldás lehetne az is, ha Vatikánban meghallják a mintegy négyszázezer szlovákiai római katolikus magyar ember óhaját, akik az általuk lakott egyházmegyéikben magyar ajkú püspök és segédpüspökök kinevezését kérik a pápától. Az elmúlt évtizedekben ez ügyben sajnos nem történt előrelépés.”

Csáky Pál több esetben részt vett Esterházy János rehabilitálását szorgalmazó gyűléseken. Egy ilyen budapesti rendezvény után mondta: „Az a tény, hogy ennyi szlovákiai magyar jelent meg ezen a budapesti ünnepségen, mutatja, hogy mennyire a magukénak vallják őt. Pozsonytól Kassáig a mai Szlovákia magyarul lakta területeiről mindenholnan érkeztek ide, erre az alkalomra.”

Amit nem tudott elérni a magyarság érdekében szlovákiai pártpolitikusként, parlamenti képviselőként és a kormány tagjaként, azt az Európai Unió színeiben kívánja megvalósítani. Több évtizedes politikusi tapasztalat alapján az a véleménye, hogy a kisebbségvédő emberi jogok terén Szlovákiában nemzetközi támogatás nélkül nem lehet előrelépni. Ebből a szempontból nekünk nagyon fontos az Európa Tanács és az Európai Unió szerepe. Ugyanakkor ne várjuk az Uniótól, hogy majd az érdekeinknek megfelelően működik. Erről így szól: „Ma-

dách örök érvényű igazságával felelhetek: az élet célja a küzdés maga. Az Európai Unióban olyan kondíciók között fogunk élni, amilyeneket megteremtünk és kiharcolunk magunknak. Olyan történelmi helyzet soha nem volt – és nem is lesz –, amikor nem kell küzdeni a jövőért” – mondta.

Az Európai Parlament Petíciós Bizottságában Csáky Pál elérte, hogy a Beneš-dekrétumok témája Brüsszelben napirendre kerüljön. Az Európai Parlament minden frakciója elutasította a kollektív bűnösség elvének ma is hatályban levő alkalmazását. A szlovák kormány természetesen tagadta, hogy a Beneš-dekrétumok ma bárkire nézve is hátrányt okoznának. Hamarosan 1200 olyan magyar kárvallott aláírása érkezett meg Brüsszelbe, akiket a Beneš-dekrétumokra történő hivatkozással fosztottak meg az amúgy minden szlovák állampolgárra érvényes, a korábban államosított vagyonokért járó kárpótlási lehetőségtől.

Csáky Pál állampolgári panaszokra hivatkozva az Európai Parlament Petíciós Bizottságában napirendre tűzte azt a kérdést, hogy a szlovákiai vasútállomásokon miért nem lehet feltüntetni a település magyar nevét. Csak húsz kisvárost, illetve falut érintene ez az igény. A szlovák megnevezés mindenhol megmaradna, de a táblákon az európai értékrendnek megfelelően alul lenne a történelmi magyar név is. A Petíciós Bizottság az Európai Bizottsághoz fordult azzal a kéréssel, hogy tegye meg Szlovákiával szemben a szükséges lépéseket annak érdekében, hogy ezt a diszkriminációt felszámolja. A vitában felmerült az a tény is, hogy a Szlovák Állami Televízió hírműsoraiban a tévé magyar műsorában is tilos a helységnevek magyar megfelelőjét használni.

A szlovák parlament a közelmúltban módosította a jelnyelvről szóló törvényt és ennek kapcsán az oktatási törvényt is. Eme jogszabályi módosítások értelmében a siket személyeknek csak a szlovák jelnyelv használatára és csak a szlovák jelnyelven való művelődésre van joguk. Mivel az elfogadott új törvényszöveg nem törődik azzal a ténnyel, hogy Szlovákia lakosságának az egyötöde valamely nyelvi kisebbséghez tartozik, tehát jelnyelvre is különbözik a szlováktól, Csáky Pál európai uniós képviselő írásban kérdést intézett az Európai Bizottsághoz. Mivel ez a törvény hátrányos helyzetbe hozza a többségi nemzethez képest a nem szlovák anyanyelvű siket vagy gyengén halló szlovák állampolgárokat, kérdezi: „Mennyire felel meg a módosított szlovák törvény az *európai fogyatékoságügyi stratégiában* megfogalmazott intézkedési területek céljainak, különösen a részvétel és az egyenlőségen értetteknek? Mit kíván a Bizottság tenni annak érdekében, hogy a fent felvázolt helyzet megváltozzon, és a különböző jelnyelveket használó személyek jogai megkülönböztetés nélkül érvényre jussanak a tagállamban?”

Csáky Pál idén októberben, az Európai Unió Parlamentjében felszólalt a magyar nyelven beszélők szlovákiai zaklatása miatt. Idézem: „A Szlovák Köztársaságban, amelynek polgára vagyok, a magyar nemzeti kisebbséghez tartozó polgárok ismét arra panaszkodnak, hogy szlovák nyelvrendőrök zaklatják őket azért, mert anyanyelvüket használják az érvényes törvényeknek megfelelően. Igen, jól hallják, nem Orwell *Állatfarmjáról* beszélek, hanem a realitásról: Szlo-

vákiában, az Európai Unió egyik tagállamában nyelvvendőrség működik, amelynél bármelyik állampolgár feljelentheti a másikat azért, mert az valahol a kisebbségi nyelvét használta, s ezért akár több ezer eurós büntetés is kiróható. Ha eljönnek Szlovákiába, azt látják, hogy vállalatok óriási felületeken reklámoznak csak angol vagy más idegen nyelvű hirdetésekkel. Ez ellenkezik ugyan a hatályban levő, sovíniszta nyelvtörvénnyel, de ezt mindenki tolerálja. Azt viszont már nem, ha az ország saját állampolgárai, akik valamelyik kisebbséghez tartoznak, az anyanyelvüket is használják. Felszólítom Timmermans urat és Jourová asszonyt, hogy kérjenek felvilágosítást ezzel kapcsolatban a szlovák kormánytól.”

Csáky Pál az Európai Unió parlamentjében foglalkozni kíván azzal a kisebbségellenes gyakorlattal, miszerint a szlovák hatóságok egyre gyakrabban megtagadják a magyar keresztnevek anyakönyvezését. A vezeték- és keresztnévhez minden állampolgárnak joga van, mert joga van saját identitásához. Szlovákia nem ismeri el ezt a jogot – ezért kellene a magyar kisebbség védelmében az Európai Unió segítségét igénybe venni.

Csáky Pál tevékenységét eddig is elismerte a magyar nemzet. 2006-ban a Pro Európa sajtódíjat kapta, 2007-ben Budapesti Európa Intézet Corvinus-díjban részesítette. 2011-ben a köztársasági elnök „A Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje a csillaggal” állami kitüntetést adományozta neki a magyarság érdekeinek több évtizedes szolgálatáért. Díjakkal és kitüntetéssel értékelt életútját most a Bethlen Gábor-díj is elismeri, mert Csáky Pál életművével, folyamatosan gazdagodó írói és politikai áldozatos munkájával sokat tett keresztény magyar nemzetünk értékeinek megőrzése, gyarapítása és Közép-Európa népeinek békés együttélése érdekében.

Lezsák Sándor

## Márton Áron Emlékérmes

### Matl Péter<sup>1</sup>

Mi sem lenne természetesebb, minthogy fiatal kollégám, Matl Péter szobrász kitűnő képességeit elemezzem. Gazdag, magától értetődő formaalakítását, szimbólumteremtő képességét, az anyaggal való bánásmódban az anyag tiszteletét. Mégis itt valami hiányérzetem támadt. Mi az, ami mindezt megelőzi, mi az, ami ennél is fontosabb? A magyar sors és ezen belül is a legkegyetlenebb, a kárpát-aljai sors, ahol a háború végén minden 18 és 50 év közötti magyar férfit módszeresen ki akartak irtani, és ez nagyrészt sikerült is. Matl Péter ebből a világból

1 A laudáció elhangzott 2017. december 16-án, a Magyar Tudományos Akadémia Dísztermében is, ahol Matl Péter személyesen vette át kitüntetését a Magyar Örökség Díj átadó ünnepsége keretében.

jött, és ezt a sorsot vállalja, mely egyben keresztényi sors: „Népek Krisztusa Magyarország”, ahol az ember számára az örök példa a Golgotai Áldozat.

Az örült trianoni diktátum után egy lehetőség még mindig van: felépíteni egy gyönyörű, szép szellemi Magyarországot, melyet nem tudnak elvenni tőlünk, mely nem függ fizikai határoktól. Ezt azonban csak hittel lehet. Matl Péter ehhez a szellemi Magyarországhoz tette le a maga építőkövét, és ennek a szellemi Magyarországnak a feladata, ami mindig is volt: védeni a keresztény értékeket, ami ma aktuálisabb, mint valaha.

Matl Péter rendkívül tehetséges szobrász. Nehogy azt higgyük, hogy a tehetségek csak úgy, véletlenül születnek. Azt ki kell érdemelni. Tekintsük ezt egy nép szenvedéséből született ajándéknak, mert az igazán nagy művek a szenvedésből születnek. Életélvező jóléteből, szórakozásból legfeljebb világhírű sztárok formálódnak, melyek csillognak, mint az üvegyöngyök, de igazi értéket alig-ha jelentenek.

Diavetítések hiányában e gazdag életművet végigtekinteni most nincs mód, de mindenki által ismert főbb műveire kitérnék. Bár aki teheti, nézzen utána a mester kevésbé ismert, templomokban található plasztikáinak. Ezek a művek üdítő látványok a mára sokszor elfáradt és olykor kiüresedett egyházművészeti alkotások között. A művek közt gyakran megjelenik a család fontossága. Miközben magabiztosan és élvezettel alakítja szoborrá a fát, követ, bronzot, olykor szenvedélyesen képeket fest. Hála bőséges alkotó kedvének, szobrai eljutottak a világ számos helyére.

Matl Péternek megadatott, hogy a Kárpát-medence három szent helyére is készíthetett emlékművet. Ilyen az Ópusztaszeri Nemzeti Összetartozás Emlékműve, ahol is egy ősi magyar díszítő motívumokkal ékesített mészkő oszlopon ott a fenséges Turul, karmai között a „védő kard”. Sajnos az utóbbi években született turulszobrok nagy része méltatlanul dilettáns. Ezért is örülök ennek a szobornak, mert végre jó, és ilyen módon válik méltó emlékművé.

Másik szent helyünk a Vereckei-szoros, ahol honfoglaló őseink döntő része hazaérkezett. Itt Péter megalkotta azt az emlékművet, amely mára nemzeti szimbólumunkká vált, amit persze az elvakult szélsőségesek nem értenek. Pedig – ahogyan Matl Péter fogalmazott – „én békét terveztem bele a Vereckei emlékműbe”. Szöveg sincs rajta, mert ez mindenkié. Az emlékmű békésen illeszkedik bele a gyönyörű tájba. Számos asszociációra ad lehetőséget. A fenyőforma a tájban, nyitott kapu Galícia és Kárpátalja felé, amely egyaránt a barátság felkínálása. A hét emelkedő kőtömb a hét vezér szimbóluma. Alatta a kereszttel megjelölt gránittömb mint oltárkö. Ne felejtjük, hogy mindkét oldalon keresztények élnek, ami ugyan realitás, csak éppen még nem realizálták. A lépcsősen emelkedő kőtömbök akár Jákob lajtorjáját is eszünkbe juttatják, ami további asszociációkat indíthat el.

Ez a csodálatosan tájba illő absztrakt formákból létrehozott mű mégis beszédes, és valamennyien szívünkbe zárhatjuk. Matl Péter tehetségét dicséri, hogy egy ilyen elvont, nonfiguratív alkotás mellett képes volt megalkotni egy



teljesen reális, figuratív, lírai hangulatú szobrot is egy ugyancsak számunkra szent helyen, a munkácsi várban. Zrínyi Ilona és fia, az ifjú Rákóczi Ferenc szobráról van szó. Egy öntudatos, gyönyörű nagyasszony és a serdülő, elhivatottságára ráébredő fenséges ifjú. Anya és fia megrendítően szép együttléte, melyet csak fokoz történelmünk ismerete. Elborzasztó a tudat, hogy ezen a helyen néhány évtizede még traktorokat javítottak, beszennyezve a szent földet. Adjon nekünk reménységet, hogy hála Matl Péter szép szobrának, újra ünnepélyes áhítattal léphetünk a munkácsi várba, lelkünkben kibontva a zászlót: „Cum Deo pro Patria et Libertate.”

Rieger Tibor

## Juhász Judit

Könnyű dolgom van, mert egy olyan embert kell laudálnom, akit országunkban széles körben ismernek és tisztelnek. Biztos vagyok abban, hogy amikor kimondjuk a nevet: Juhász Judit, akkor nagyon sokan nagy szeretettel gondolnak arra a törekeny, finom, szép szavú asszonyra, akinek finomsága hitelességgel, szép szava műveltséggel, törekenysége egyenes tartással, tiszta szívvel párosul. Juhász Judit újságíró azon ritka emberek egyike, aki finom lényével, értékrendjével, munkásságával egész élete során csupa szeretetet szőtt az emberek szívébe.

Juhász Judit Budapesten született, munkáscsaládba, ahol nagy szeretetben nevelkedett. Szülei büszkék voltak tehetséges gyermekükre, és jelentős erőfeszítéseket tettek azért, hogy a tehetség szárba szökhesen. Középiszkolai tanulmányait a Leőwey Klára Gimnáziumban folytatta. A gimnázium után munkásévek következtek, betanított munkásként a Remix vállalatnál dolgozott hat évig. Közben 1969-ben eredményesen felvételizett a Közgazdaságtudományi Egyetemre. Már akkor vonzódott az újságírás felé. Még egyetemista volt, amikor felfigyelt egy hirdetésre: a Magyar Rádió ifjúsági stúdiójába fiatal munkatársakat keresett. Jelentkezett, felvették, és 1972–73 között az egyetemi tanulmányai mellett a Magyar Rádió riporter-gyakornokaként is munkálkodott. Közgazdász diplomáját 1974-ben szerezte meg, majd ezt követően 1974–75-ben elvégezte a Magyar Újságíró Szövetség újságíró-iskoláját.

Szakmai pályafutását a Magyar Rádiónál kezdte, ahol csaknem két évtizeden át, 1972–1990 között, elsősorban szociálpolitikával foglalkozó műsorokra szakosodott szerkesztő-riporterként, majd főmunkatársként dolgozott. Kiemelkedő rádiós munkásságának elismeréseként 1987-ben SZOT-díjjal jutalmazták.

A rendszerváltást követően, 1990 májusában az újjáalakuló Népjóléti Minisztérium szóvivőjének kérték fel. Ott végzett munkájára figyelt fel Antall József miniszterelnök, aki a különösen szépen beszélő rádiós újságírót kormányzóvivőnek hívta. Az Antall-kormányt folyamatosan támadta a sajtó. A miniszterelnök olyan kormányzóvivőt akart, aki higgadtságával, nyugodt hanghordozásával, már pusztán megjelenésével is enyhíteni tudta a túlfűtött politikai

légkört. Ez a munka állandó készenlétet követelt Juhász Judittól, és új kihívásokat jelentett számára. Ő hibátlanul nőtt fel a feladatokhoz. Azon is dolgozott, hogy a konzervatív oldalnak kiegyensúlyozott, objektivitásra törekvő, a feladatot nemzetszolgálatnak tekintő sajtója legyen. Nagy örömmel élte meg a Duna Televízió létrehozását. Az első szabadon választott kormányának 1991–94 között, négy éven keresztül volt a szóvivője. Akkori munkáját ekképpen összegezte: „Az egyik tanulság számomra, hogy még a vezetők is tévedhetnek, csak a szóvivő nem.” A politikai váltás után egy rövid időre a versenyszférában helyezkedett el: 1995-ben a Westel Rádiótelefon Kft.-nek lett a PR-igazgatója.

1996-ban újra visszatért a rádiózáshoz. 1996–2000 között a Magyar Rádió műsorokért felelős alelnöke volt, ezt követően – Nagy Gáspár költővel, a Bethlen Gábor Alapítvány titkárával karöltve – alapítója a Magyar Katolikus Rádióknak, melynek 2004-től vezérigazgató-helyettese lett. „Rengeteg kitérővel van Magyarországon, mi pedig mindet megpróbáljuk – remélhetőleg nagyon jó hangnemben, szép stílusban, emberi, közvetlen tiszta hangon – átadni a hallgatóknak” – mondta akkori terveikről. A keresztény kommunikációról pedig tömören így vélekedett: „A szív elsődlegességét megsejtetni – ez a lényege. De valójában a magatartást, a tettek elsőbbségét jelenti.”

Miután részt vett az Egri Katolikus Rádió elindításában, 2001-ben felkérték a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia Sajtóirodájának vezetésére. „Mint katolikus ember, az egyház tagjaként vállaltam el a sajtóiroda vezetését” – nyilatkozta. 2004-ig látta el ezt a feladatát. 2002-ben Pethő Sándor-díjjal tüntették ki, melyet olyan újságírónak adományoznak, aki tehetsége, szakmai teljesítménye mellett erkölcsi szilárdságával és bátorságával is kitűnik.

Elhivatott közéleti, közművelődési tevékenységei közül méltatást érdemelt áldozatos civil munkássága is. Lelkesen dolgozik az Anyanyelvápolók Szövetségének kötelékében, mely szervezetnek 2013 óta elnöke. Az általa életre hívott Alapítvány a Közjóért támogatta a Bethlen Gábor Alapítvány által kezdeményezett kolozsvári Bethlen Gábor-szobor, illetve a királyfiakarcsai Magyarok Nagyasszonya-szobor megvalósítását. Meghatározó személyisége, alelnöke a Magyar Örökség Díj Bírálóbizottságának. Munkásságának elismeréseként 2007-ben Príma díjat, 2010-ben Kazinczy-díjat, 2011-ben a Magyar Köztársasági Érdemrend tisztii keresztje kitüntetését kapott.

A Magyar Művészeti Akadémia köztestületté válását követően, 2011-től az Akadémia első sajtófőnöke, szóvivője lett. Az Akadémia köztestületté válása folyamatában vállalt elhivatott tevékenységéért, az Akadémiai Szalon felemelő összejöveteleinek fáradhatatlan szervezéséért 2015-ben az Magyar Művészeti Akadémia Kováts Flórián Emlékérmével jutalmazták.

Azon szerencsés emberek közé tartozom, akik személyesen is ismerik Juhász Juditot. Tudom róla, hogy magánélete példás, hogy boldog feleség, nagyszerű édesanya, csodálatos nagymama. Munkája révén mindig a fáradhatatlan, örök érték közvetítőt tapasztalhattam meg benne. Személyesen is sokat köszönhetek neki: riportalanyként többször kaptam tőle meghívást a Magyar Katolikus Rá-

dióba. 2016-ban a MMA Makovecz Szalonjában az ő kezdeményezésére mutatuk be *Szép magyar ének* című könyvemet. Amit Juhász Juditban személyesen megismertem, megtapasztaltam, az megerősítés abban, hogy ő valóban az az ember, aki finom személyiségével, szép hangjával, nemes modorával, tiszta hitével, elkötelezett tehetségével egy életen át szolgálta és szolgálja Magyarországot és a magyar embereket.

A Márton Áron Emlékérem elnyeréséhez sok szeretettel gratulálok!

Béres József

## Pátkai Róbert

Tisztelettel és szeretettel köszöntöm körünkben Pátkai Róbert nyugalmazott evangélikus püspököt és kedves feleségét, Zsókát. Hálás vagyok, hogy az angliai magyarok jeles képviselője, országos szövetségük alapító elnöke – aki Nagy-Britanniából elsőként kapta meg – személyesen veszi át a Márton Áron Emlékérem kitüntetését. Megtisztelő számomra, hogy emberi helytállását, magyar közösségi szolgálatát méltathatom. Pátkai Róbertet a rendszerváltó Magyarok Világszövetsége nemzetépítő kísérletének éveiben ismertem meg, azóta változó intenzitású szellemi munkakapcsolat, barátság köt vele össze.

Kitüntetettünk 1930. december 2-án, Budapesten született. Édesanyja a Felvidékről, apja az Alföldről származik. A középiskolát Erdélyben, Szászrégenben, egyetemi tanulmányait az Evangélikus Egyház soproni és budapesti Teológiai fakultásán végezte (1949–1954). 1954-ben Albertirsa lelkésze lett. 1956-ban közfelkiáltással választották az albertirsai forradalmi tanács elnökévé, valamint Cegléden a járási forradalmi bizottság elnöke lett. A forradalmárok bizalmát, megbecsülését a megtorló pártpolitika másképp értékelte. 1956 novemberében – püspöke, Ordass Lajos engedélyével – elhagyni kényszerült Magyarországot. Angliában telepedett le, ahol hatalmas missziós feladatot vállalt. Megszervezte az Angliai Magyar Evangélikus Egyházat, amelyet 40 éven keresztül püspökeként istápol. Olyan eredményes lelkipásztora lett a londoni magyar gyülekezetnek, hogy 1964-ben felkérték – a magyar egyházközösségi tevékenységével párhuzamosan –, legyen a londoni Cityben működő angol nyelvű evangélikus gyülekezet lelkésze is. Egyéves próbaidőt kért, hogy maga is megbizonyosodjék alkalmasságáról. 1964-től 1988-ig szolgált a gyülekezetben, 1977-től 22 évig az Egyesült Királyság Angol nyelvű Evangélikus Egyházának is a püspöke.

Lelkiismeretes munkásságának köszönhetően az (angol) Országos Evangélikus Egyház példátlanul jó viszonyt tudott kialakítani az Anglikán Egyházzal. Pátkai Róbert püspök úr meghívására – a reformáció óta először – látogatta meg hivatalosan az evangélikusokat és mondott beszédet Canterburyi érseke. Pátkai 1983-tól 1988-ig a Külföldön Élő Magyar Evangélikus Lelkészek Munkaközösségének (KÉMELM) titkára, 1997-től 2008-ig az elnöke, az evangélikus egyházi

élet megújításának egyik zászlóvivője volt. Az Ifjúsági Konferencia, a rádiószolgálat mellett létrehozták az *Útitárs* című evangéliumi lapot, a *Koinonia* teológiai szakfolyóiratot. Teológiát tanított az oxfordi és a londoni egyetemen is. Keresztény magyar közszolgálatot vállalt, amikor 1966–1993 között az amerikai Lutheran Hour evangélikus rádiómisszió Magyarországra sugárzott adásában egyházi műsort vezetett. Aktív kezdeményezője és szereplője volt a magyarországi evangélikus egyház megtisztulási és megújítási folyamatának. Pátkai Róbert – a Lutheránus Világszövetség Budapesten rendezett világkongresszusa (1984. július) előtt közölt – *Analízis vagy rágalmazás? (Analysis or Slander?)* című, egy angol periodikában megjelent írása fölborzolta a Magyarországi Evangélikus Egyház vezető püspökeinek kedélyét, s hozzájárult a személyi és szemléleti változásokhoz. 2008-ban részt vett az *Élő Kövek Egyháza. Az Evangélikus Egyház megújulási stratégiája* című neves személyiségek és teológusok által készített, nagyreményű program tervezetének szakmai vitájában.

Pátkai Róbert a nyugati magyar emigráció azon kiválóságai közé tartozik, akik a Magyarok Világszövetsége rendszerváltásában alkotóan vettek részt; otthon és itthon is. Olvashatunk erről Borbándi Gyula *Az emigráció és Magyarország* című könyvében, amely a Magyarok Angliai Országos Szövetségéről és elnökéről, Pátkai Róbertről méltóan szól. Mélyrehatóbban mutatja be Anglia magyarjainak történetét, egyházait, társadalmi és civil szervezeteit, intézményeit az MVSZ *A Világ Magyarsága* című sorozatának Kovács Andor szerkesztette *Európa II.* kötete. A Pátkai Róbert és társai közreműködésével készült fejezetből képet kapunk a korabeli magyar világot is éltető londoni szellemi műhelyekről (Szepsi Csombor Márton Kör, a BBC magyar szerkesztősége, Hontalan Írók PEN Központja), s kiemelkedő képviselőikről is (Cs. Szabó László, Határ Győző, Szabó Zoltán, Siklós István, Czigány Lóránt, Gömöri György, Tábori Pál, Pálóczi-Horváth György, Sárközi Máttyás, Kutasi Kovács Lajos és mások). Pátkai Róbert közéjük tartozott, rájuk támaszkodott az *Angliai Magyar Tükör* alapító főszerkesztőjeként és a MAOSZ elnökeként. Közreműködött abban, hogy a szellemi Magyarország határait nem korlátozta sem a trianoni diktátum, sem a vasfüggöny.

Az angliai magyarok szellemi-lelki vezetője, a 90-es évektől aktív és konstruktív résztvevője – az evangélikus egyház mellett – a magyarok világszervezete megújításának, szervezeti, szellemi megreformálásának is. Az MVSZ Elnökségének két ízben is tagja volt. Először a pártállami szisztémát lebontó átalakítás során – az 1989 júniusától 1991 decemberéig tartó átmeneti időszakban – az újjáalakuló MVSZ nyugati társelnökeként hasznosította a Magyarok Angliai Országos Szövetsége és a Külföldön Élő Magyar Evangélikus Lelkészek Munkaközösségének működtetésében szerzett gyakorlati tapasztalatait. A rendszerváltás éveinek hevületében, 1991 végén zajlott le az MVSZ viharos küldöttközgyűlése, ahol a három régióból érkezett, egymást nem vagy alig ismerő gyanakvó társaságnak (az így-úgy választott küldötteknek) semmi közösen átélt, megküzdött eredménye, identitása nem volt. Előítélete viszont annál több... Miköz-

ben a küldöttek a nemzeti ellenállás elismert szellemi vezérét, Csoóri Sándor költőt elnökké választották, Czine Mihályt – a határon túli magyarok robotosát – kitagadták az MVSZ új elnökségéből. Így járt Pátkai Róbert is, aki szintén részt vett a Világszövetség reformjában, s eközben tárgyalnia kellett a pártállami hatalom képviselőivel is. Büntetésül helyette – az angliai magyarok képviselőjéül – vitéz Gorka Pált, „egy ’56-os harcost” választották az elnökségbe, aki sem a MAOSZ-ban, sem a szellemi honvédelem londoni Szepsi Csombor Márton Körében soha nem tevékenykedett. Mindenki fölháborodott, de Pátkai Róbertet ez a méltánytalanság nem akadályozta meg abban, hogy az angliai magyarok választott tisztségviselőjeként továbbra is részt vegyen az MVSZ munkájában, megújításában. 1994 őszétől „az önismeret és a körülményismeret” elősegítése érdekében létrehozott és megjelentetett *Magyar Figyelő* című szervezeti tájékoztatónkban – az *Angliai Magyar Tükör* révén is – rendszeresen hírt adott az angliai magyar közösség életéről, tevékenységéről.

Amit nem tehettek meg állami, kormányzati szervek, arra a korszak legnagyobb magyar civil szervezete vezetőségének lehetősége adatott. 1994 december 16–17-én Tempfli József római katolikus és Tókécs László református püspök meghívására az MVSZ elnöksége kihelyezett elnökségi ülést tartott Nagyváradon. Ennek eredménye nyomán később Ungváron, Szabadkán, Bécsben, Csíksomlyón, Dunaszerdahelyen, Eszéken is, ahol az MVSZ Országos Tanácsok helyi vezetőivel közösen tárgyaltuk meg a teendőket. A nyugati régióval foglalkozó ülés 1995. október 26-án Bécsben volt. Ezen Pátkai Róbert előremutató áttekintésében kifejtette az MVSZ egyedülálló szerepét a magyarság összetartásában, amit támogatnak. A Magyarok Angliai Országos Szövetsége (MAOSZ) nyitott, vonzó és eredményes működéseként értékelte, hogy egyedül Angliában nem csatlakoztak írók, költők, szakemberek az MVSZ-t és Csoórit támadó 52-ek (Méry Tibor és mások) nyilatkozatához. Emiatt is jogosan követelte a MAOSZ mint a Világszervezet egyik alapító tagszervezete képviseletének rendezését. Ez 1996-ban megtörtént. Az 1996-os millezcentenáriumi év minden kontinensre kiterjedő, közel száz MVSZ programjának sikeres megvalósítása, a nemzeti együttműködés kivételes eredménye. Ennek aktív részese volt a MAOSZ és elnöke, Pátkai Róbert, akit az MVSZ küldöttközgyűlése ismét elnökségi tagnak választott.

Az MVSZ megalakulása 60. évfordulójára 1998. augusztus 19-én a Magyar Posta MVSZ-emblémás postai bélyeget bocsátott ki. A jubileumi bélyeg és boríték tervezője az Angliában élő ’56-os emigráns, Vásárhelyi Gyula világhírű bélyegművész, aki Pátkai Róbert közvetítésével adományozta művét az MVSZ-nek.

A jubileumi küldöttgyűlés előtt rendezett *A magyar kultúra külhoni műhelyei a harmadik évezredben* című nemzetstratégiai konferencián előadást tartott. Ezen aktívan részt vett a nagyvilág magyar közösségi vezetőinek, a nemzeti intézményeknek, az egyházak felelős képviselőinek színe-java. A nyitó plenáris ülésen Pátkai Róbert többek között Borbándi Gyula, Sisa István, Csapó Endre, Magyaródy Szabolcs társaságában tartotta meg előadását. A nemzet fogalmá-

nak és irányító gondolatának legszebb ótestamentumi ígését hirdette a jubileumi küldöttgyűlés záró ökumenikus istentiszteletén: „Az igazság felmagasztalja a nemzetet, a bűn pedig gyalázatára van a népeknek.” Prédikációjából idézek: „...gyarló világunkban csak a személyes vállalás és felelősség ad értelmet és értéket a létezésnek és válik társadalmat formáló erővé”. A kiengesztelés szolgálatára így biztatta az egyházat. „Erre nagyon nagy szükség van [...] a hazai társadalmat is mételyezi a minden emberi kapcsolatot rontó bizalmatlanság, nyers önzés, mohó anyagiasság, politikai törtetés. Egyéni és családi életekben nap mint nap tanúi lehetünk a ki nem engesztelt családi gyűlölködéseknek, romlott légkörű hivatali, munkahelyi kapcsolatoknak.” Bizony szükség lett volna a kiengesztelődesre! A Magyarok Világszövetsége nemzetépítő kísérlete, a harmadik évezred küszöbén elbukott.

De a személyes felelősséget vállaló hajdani szereplők, bárhová kerülnek, hordozói maradnak életük végéig a humánus, a szolidaritás, az igazság erkölcsi értékének, hivatásuknak. Ezt példázza Pátkai Róbert életútja, személyes felelősségvállalása. Erről szól a róla készült három Duna TV-s portréfilm is: *A hit derűjével* (2000), *Isten kezében* (2005), *A jó pásztor*. Tevékenységének elismeréseként 1993-ban a Szent Lázár Lovagrend tagja lett, 1998-ban a canterburyi anglikán érsekség Szent Ágoston Keresztjét kapta. 2006-ban a Protestáns Újságírók Szövetségétől Ráth Mátyás életműdíjat, 2010-ben pedig a Magyarországi Evangélikus Egyház kitüntetését, az Ordass Lajos-díjat vehette át. Állami kitüntetésekben is részesült: 1996-ban a Magyar Köztársasági Érdemrend Tisztikeresztjét, 2008-ban Külhoni Kisebbségekért díjat, 2011-ben a Magyar Érdemrend Középkeresztjét kapta meg.

A honi civil társadalom képviselőinek „önkéntes kötelezettségvállalásaként” 32 éve beiktatott Bethlen Gábor Alapítvány 2017-ben Márton Áron Emlékérem kitüntetéssel köszöni meg Pátkai Róbert lelkipásztor életművét, keresztény magyar közösségépítő szolgálatát. Isten áldja és éltesse sokáig!

Bakos István

## Tamási Áron-díjas

„KINCSSŐRZŐ ÉS FÉNYESÍTŐ”

Hadnagy Jolán

Néhány hete, szeptemberben, a Tamási Áron Alapítvány kuratóriuma – szinte teljes létszámban – négy napot töltött Farkaslakán, az író szülőfalujában rendezett ünnepségsorozaton. Az esemény egyik szervezője a Magyar Művészeti Akadémia volt, amennyiben Farkaslakán mutattuk be az akadémia, Sütő András halálának tizedik, Tamási Áron születésének százhuszadik évfordulója alkalmából tartott konferenciájának kiadványát, az e két író életművével foglalkozó tanul-

mánykötetet. A fő szervező pedig, a falu önkormányzatának s persze a munkában mindig társ férjnek a segítségét is érezve, a Farkaslaki Tamási Áron Művelődési Egyesület vezetője, elnöke, mostani díjazottunk, Hadnagy Jolán volt – amúgy pedagógus, a falu egyik óvónője, elsődlegesen pedig négy részint már útjára bocsátott, részint még nevelendő gyermek édesanyja.

Mozgalmas napok voltak, menet közben megállhattunk, ha csupán egy koszorú-letevésnyi időre is, Sütő András marosvásárhelyi sírjánál, s járhattunk ennek a Hargita-alji, Nyikó és Küküllő menti tájnak, e kulturális emlékekben bő, írókkal valaha sűrűn lakott vidéknek nem egy szép, izgalmas helyszínén. Jártunk Tamási székelyudvarhelyi gimnáziumánál, apró falvak megmentett, gyönyörűen restaurált Árpád-kori templomainál, a két világháború közötti erdélyi költői triász egyikének, Tompa Lászlónak az udvarhelyi emlékházánál, átsuhantunk Kányádi Sándor Nagyalambfalváján, s a korántsem „bágyadt” szeptemberi melegben még hegy- (a farkaslakiak geográfiai mértéke szerint valójában domb) mászásra is jutott egy délelőtt: a falura lenéző, Tamási műveiben oly sokat emlegetett Gordont támadtuk meg, melynek környékét (ezt is az írótól tudjuk) tavasszal beborítja a fehér kápolnavirág, a vadnácisz, ilyenkor ősszel pedig lilára színezi az őszi kökörcsin.

S a négy nap során megadatott számunkra a kényelmes, nem sietős, nyugodt falujárás is. Ami nem csupán a kultushelyek, a persze már sokszor látott, a katolikus templom előtti kopjafás Tamási-sír s az ugyancsak jól ismert szülőház, a Tamási-porta újbóli megtekintését jelentette, s nem csupán a mindig tanulsággal szolgáló merengést a két Szervátiusz, apa és fia, Jenő és Tibor faragta hatalmas köemlékmű balladás alakjai előtt.

Hanem jelentette az olyan helyszínekkel, épületekkel való szorosabb ismerkedést is, amelyek Hadnagy Jolán Tamási-szeretete, az író szellemiségének, gondolkodásmódjának pontos értése-értelmezése, az elnök asszony ambíciója, a szülőföldhöz ragaszkodást, az értékmentést a legfontosabb életelvek közé soroló szemlélete nélkül aligha léteznének. Mert az író testvérének, a hazahalátogató Tamásinak rendszerint szállást adó Ágnesnek a háza már régen az enyészetté lett volna, ha az egyesület elnöknője nem látja meg az összeroskadni akaró, lakóit régen elvesztett épületben a valahai épet-teljeset, s nem építteti újjá, régi formájára szabva, előbb képzeletében, utóbb mesterekkel, kalákás falubeliekkel, pályázatok, adminisztratív akadályok útvesztőiben is bolyongva közben. Hadnagy Jolán szavait idézve: „Ez a ház a múlt század ’20-as éveiben épült. Tamási társaságában sok ismert személyiség is járt és alkotott ebben a házban, köztük Illyés Gyula, Féja Géza, Németh László, Tímár Máté, Sütő András, Nagy Imre, Tompa László, Czine Mihály, Izsák József és még sokan mások. Ezt az ingatlant Ágnes néni halála után Tamási özvegye [...], Bokor Ágota segítségével, az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület (EMKE) többségi tulajdonjoggal megvásárolta az örökösöktől. A házhoz tartozó csúrt már régen lebontották, a ház is az omladozás szélén állt, de a [...] Farkaslaki Tamási Áron Művelődési Egyesület egyik fontos céljának tekintette a megmen-

tését. 2011-ben, az EMKE Országos Elnöksége átruházta az ingatlan tulajdonjogát egyesületünknek és a helyi polgármesteri hivatalnak abban bízva, hogy a helyi közösség hatékonyabban tud tenni a mentés érdekében. A felújítás kezdetekor nem volt elegendő pénz, de Istenben bízva hozzáfogtunk. Az aládúcolt faház alapjait megerősítettük, az eredeti boronafalat, mennyezetet, ajtókat és ablakokat felújítottuk, az új tetőszerkezetre pedig a farkaslaki templom régi cserepeit raktuk fel. A fedésnél az egyesületi tagok is részt vettek, ahogyan régen is szokták: kalákában segítettek. [...] A ház berendezése is eredeti, azok, amelyeket Tamási Áron is használt. Megható pillanatnak lehettünk szemtanúi, amikor már a virágcsokor is felkerült az újrafedett házra: egy galamb repült be a nyitott ajtón. Ő volt az első látogató.” Hadnagy Jolán víziója nyomán lett ismét élővé, vendégházzá, alkotóházzá alakulva a hajdani porta, a remények szerint nyugodt munkára áhító írók, művészek majdani alkotóhelyévé. Ezt az elképzelést – itt említsük meg – a Tamási Áron Alapítvány – ha az elnök aszszony is jönnek látja – első és újabb kiadású Tamási-művekkel s a tervek szerint majd folytonosan bővülő kis házi könyvtárral is segítheti. Mert bízunk kell abban, hogy az egyre gyakrabban kilátásba helyezett s szerencsénkre mindig elmaradó világvégék mellett a könyvek halálát jósló Gutenberg-galaxis végnapjai is elnapolhatók még valameddig, s a szükségképpen digitalizálódó világ nem üti-ütteti ki az olvasni, lapozni még mindig vágyók kezéből a könyvet: Tamási Áron műveit sem.

S a rendbe hozott kert felső szegletében újjászületett, de Hadnagy Jolánék nélkül aligha született volna újjá a régi, megroskadt, széthullott, semmivé lett csűr, s lett belőle modern belterű, de küllemében, anyagában a régi-új lakóházhoz hasonlóan a tájba, a faluképbe változatlanul beleillő művelődési-közösségi ház, mosolyogtató elnevezésében akár Tamási humorát is idéző *Kultúracsűr*. Hadnagy Jolán vallomása szerint: „Az egyik célunk az volt, hogy visszaálljon a régi székely porta képe, [...] szeretnénk, ha Ágnes néni udvara úgy nézne ki, mint amikor Tamási Áron élt.” Úgy néz ki: s lett mára kiállítások, filmvetítések, irodalmi vetélkedők, népdalestek, színjátszó események, könyvbemutatók, Tamási életművét s a vidék kulturális hagyományait fölidéző találkozók, versenyek, fotókiállítások, felolvasó-maratonok, anyanyelvi programok, újabb szerzeményként a Kárpát-medence kopjafaváltozatainak gyűjteményét elénk táró kiállítás színhelye. S tovább díjazottunk szavaival: „elindítottuk a gyermekek néptáncoktatását, segédkeztünk a néptánc tábor megszervezésében, női kórus alakult, amely főleg népdalokat, népdalfeldolgozásokat énekel, partnerek voltunk népdalversenyek megszervezésében, elkészítettük az *Éneklő Farkaslaka* CD-t”.

Emlékezni egy népnek a művelődési-kulturális-szellemi térképét megrajzoló, e kultúrát fönntartó, tovább vivő, a nemzet önazonosság-tudatát meghatározó jeles emberekre; a nép történetét formáló eseményekre magányosan is lehet: kinek-kinek belső készítése, igénye alapján, csöndben és észrevétlenül. De mindezt, a hagyományértékeket, a közösség kulturális emlékezetévé tenni,



közösségeket *emlékeztetni tudni*: ehhez valakiknek, valakinek a rátermettsége, szervezőképessége s valamiféle képviselési szándék, valamiféle hivatástudat is szükségeltetik. Hadnagy Jolánban ezek a legszebb pedagógusi erényeknek is tudható képességek-készségek, a másokat tanítani-gondolkodtatni akaró elhivatottság-érzet ott vannak.

Nem mondhatjuk, mert nem tudhatjuk, hogy a falu az ő szorgos munkája nélkül nem feledné-e, csöndben és észrevétlenül, mintha nem is felejtés volna, leghíresebb fiát: hiszen egyre fogynak az írók még személyesen ismerők, a tapasztalati élményeket fölleveníteni, elmesélni, másokkal megosztani tudók, Isten malmi lassan őrlik az emlékeket is. Persze a zarándokhelyé lett, kerítésén kis koszorúk százait hordozó sír, a kirándulók tömegeit hozó-vivő autóbuszok áradata akkor is ébren tartaná az író emlékét, ha tudjuk: a sír előtti főhajtást jóval ritkábban követi a falu túlfelén álló szülőházat célzó séta, mint a sírral szemközti vásárosbódék körüli nézelődés, amely – zömmel azért szép kézműves termékeket kínál – bódésor szintén Hadnagy Jolán konoksága révén üzethetett el a sír melletti méltatlan közelségből, legalább az út másik felére. Nem feledné Farkaslaka Tamásit, véljük, reméljük: de az író alkotói üzenetei, szülőföldszerelme, hűsége igazából a Hadnagy Jolán és egyesületbeli társai által szervezett kulturális programok, a hagyománytisztelet segítségével válhatnak a falubeliek számára is élő szellemi hagyatékká. Élővé, intellektuális-érzelmi élménnyé, tanulsággá, más minőségű emlékké, minthogy az író szülőházának képét – örök mementóként – már hűtőmágnesre festve is hazavihetik magukkal a Tamási Áron emléke előtt mégiscsak főt hajtani megálló kirándulók.

A Farkaslaki Tamási Áron Művelődési Egyesület 1990-ben alakult, Hadnagy Jolán 2010-ben lett az elnöke. Két év múlva már avatták a Tamási Áron Alkotóházat, később a portát lezáró székelykaput, s 2016-ban, az író halálának ötvenedik évfordulóján állt ama Kultúrcsűr is. Most, a születés 120. évfordulóján reprezentatív, éves programsorozattal emlékezett és emlékeztetett Tamási Áronra az egyesület. S nincs okunk kételkedni abban, hogy díjazottunk víziói között már ott formálódnak az új s újabb, Tamási Áront megidéző alkalmak, programok, események körvonalai. Hadnagy Jolán szavaival: „A Farkaslaki Tamási Áron Művelődési Egyesület megpróbál hű lenni Tamási szellemiséghez, hirdetni falunk híres szülőtének írói és szellemi nagyságát... megpróbál kincsőrző és fényesítő lenni.”

Tisztelettel és köszönettel nézünk erre az elhivatott munkára.

Cs. Nagy Ibolya

Tamási Áron

## Kodály Zoltán<sup>2</sup>

Egy botfűlű székely naplójából

Ezerkilencszázharminckettő, december tizenhat, péntek: ünnepi est a budapesti Operaházban.

A magyarok ezerévesek.

Kodály ötven.

Én harmincöt.

A magyarok széjjelszabdalva sínylődnek a Duna mentén, a Tisza mentén, északon, délen és itt keleten, ahonnét feljött a nap.

Kodály a gyönyörű színpad megett sínylődik szerényen.

Én fent a negyedik emeleten.

Még csend van a nagy énekes palotában, csak az ünneplők donganak fojtott izgalomban, mint a honfoglalás előtt a különböző idegen népek.

Mindent roppant méretekben látok, fent a negyedik emeleten. Roppant nagy méretekben, mert kitágulva röpköd a szemem, mert ugrál a vérem, mintha sziklákon csörgedeznék lefelé, s mert sajognak a gyors rügyek alatt az idegeim.

Mert gyermek vagyok, aki szeretni jött és aki örvendezni jött.

Szédülök és nem merek a helyemre ülni, az első sorba. Szédülök, mert ilyen nagy játékot még nem láttam soha, és attól tartok, hogy a mámoros angyalok lelöknek a negyedik emeletről.

Nem másért, csak azért, hogy én is részt vegyek a játékban.

Az utolsó padba ülök, hátul, egy nagy oszlop mellé: akárcsak egy székely falu a nagy hegy lábához.

Aztán felcsendül a hajnal, muzsika szól alul a berkekből, majd a függöny is szétrebben, mint a megijesztett tömött felhő. Szétrebben, hogy előbújhasson és eluralkodhassék véresen és lázadva a magyaroknak a nap.

*A Psalmus Hungaricus.*

Templomot látok: földje a megdúlt magyar föld, és mennyezete az égbolt, amely nemzetiségi különbség nélkül minden embert egyformán véd a ködfoltokon túli goromba hangzavaroktól.

És felzendül a Zsoltár.

Elöl a dobogón ott áll palástban a nép követe, és mögötte az erő: az éneklő erő, az ostromló erő, melynek nehezen tud ellenállni az Úr és a cigányzene.

Sőt az sem, aki nem ért a muzsikához. Mint én.

Rátesszem a kezemet az előttem álló oszlopra, félig megölelem, és így, ebben a biztonságban, arra gondolok, hogy vajon mi lenne, ha minden bételjasednék

2 Az írás 1933. január 15-én született. A Bethlen Gábor Alapítvány ünnepségén Gy. Szabó András tolmácsolásában hangzott el.

hirtelen, amit kér és könyörög a Zsoltár. Vajon lemenne, mint a nap, amelyik megérlelte már a gyümölcsöt?

Nem menne le nyilván, mert nem haszonra született, hanem a léleknek.

Csak az megy le, amit a szemnek csináltak: a függöny.

Lemegy, és megvonódik a határ. Egy kis pihenő itt a határon, aztán elindulunk ismét. Nemsokára feltűnedeznek az akkordok között az erdélyi bércek, kisebb hegyek és nagyobb hegyek, majd egy játékosabb föld.

Székelyek földje.

Szép házba szállunk. Nagy bajban van a gazda asszonyostul, de azért énekelve fogadnak. Eljátsszák és eléneklük nekünk a bajt, hiszen olyan vendégszeretők ők! Szép leánysereg jön, és egyszerre kivirágzik a ház. Virágzanak a szívek, a mozdulatok, a szavak és a guzsalyak.

És a mese.

Különböző színű virágokat nyílnak: gyászos violát, pajzán pirosat, szökdöső tarkát és szűzies kéket.

Pompával telik meg a föld és a levegő.

Nagy mester ez a Kodály!

Milyen szépen fonnak neki ezek a csintalan székely lányok! És hogy tud a nyelvükön beszélni: csak alig pendíti meg, amit szeretne, s azok már éneklük és játsszák.

Egészen otthon vagyok. Ha tudnék, én is énekelnék.

És megmondanám a legénynek, aki felfekszik halottnak az asztalra, hogy ne űzze az eszét, mert nagyon félek az ilyen mókáktól. Tudom, hogy csak lefekszik, és mindjárt meghal. De nem szólhatok semmit, mert csak a szívem futott előre, s magam ott maradtam a negyedik emeleten.

Nem szólhattam, és meghalt.

Ott siratják a lányok, fekete csokrokat dalolnak, a szívük félelemben ugrál a nótafán, mint a megrémült mókus, a lelkükből sugárban ömlik a halál ize, a hegyek is eltorzulnak a gyászban és mindenütt megszakad a föld, ahol székelyek laknak.

Mert meghalt a legény.

De a dal mennyei eredetű és mennyet varázsol a halottnak, aki tudja, hogy mit kell ilyenkor tenni.

Tudja és feltámad.

Istenem, milyen nagy az, aki mennyet tud varázsolni a halottnak! A halott embernek és a halott szellemnek.

Mennyet és feltámadást.

## Bethlen Gábor Kutatói Ösztöndíjas

Cziráki Zsuzsanna

„Laudare necesse est!” – mondhatnánk némiképp átfogalmazva a jól ismert latin közmondást. És valóban vannak alkalmak, amikor helyénvaló, sőt szükséges dicséernünk egy arra érdemes személyt. Ilyen alkalom a mai, és ilyen személyek a mai napon kitüntetettek, valamint újdonsült ösztöndíjasunk, Cziráki Zsuzsanna.

Az első ösztöndíj odaítélése talán leginkább nem is ösztönzésre szolgál, sokkal inkább egy hosszú évekre nyúló, kitaró munka elismerésére. A díjazott publikációit áttanulmányozva ugyanis elmondható, hogy több mint egy évtizede kutatja Erdély aranykorát, és vizsgálja Bethlen Gábor fejedelem tevékenységét és személyét. A jövőben pontosan ennek a korszaknak a kutatását és a fejedelem tevékenysége alaposabb megismerését szeretnénk ösztöndíjunkkal előmozdítani.

Az ösztöndíjas tágabban véve Erdély és Magyarország kora újkori történetével foglalkozik, ezen belül különösen hangsúlyos szerepet kapnak a diplomáciai kapcsolatok és az erdélyi szászok. Erdély történetére vonatkozó munkássága főként a szász-magyar együttélésre, a szász városok történetére, illetve a központi hatalom és az autonóm közösségek érzékeny viszonyára irányul az Erdélyi Fejedelemség korában. E korszakban Erdély és a Királyi Magyarország kapcsolatai különösen mozgalmas világot engednek láttatni, melyben az erdélyi szászok egyeteme külön tényező. Az ő történetük feltárása olyan kevésbé ismert közösség életére irányítja a figyelmet, melynek XX. századi tragédiája a térség megannyi fájó sebe közül az egyik korábban elhallgatni kívánt volt. Munkásságával talán ennek a sebnek a gyógyításában is közreműködött díjazottunk.

Békéscsabáról elkerülve Szegeden kezdte tudományos pályáját, melyet azóta is a Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán, a Középkori és Kora Újkori Magyar Történeti Tanszéken adjunktusként folytat. 2004-ben szerzett az SZTE-n történelem-német szakos tanári diplomát. Doktori fokozatát 2011-ben *summa cum laude* védte meg, disszertációjának címe: *„Senkinek pénzen vött rabjai nem voltunk sem nem vagyunk”. Brassó és a fejedelmi hatalom viszonya a város fejedelmi szolgáltatásai tükrében, Bethlen Gábor uralkodása idején.* A dolgozatban az erdélyi szászok egyik legfontosabb városa, Brassó és a fejedelem kapcsolatát is bemutatta, elemezve többek között a város szerepét Bethlen trónra kerülésében. A kora újkori Kárpát-medencei Habsburg-oszmán erőterben ez a példa is jól mutatja, hogy Erdély (és a magyarság) csak a megfelelő taktikával és a szövetségesek minél szélesebb körének bevonásával maradhatott fenn. Történettudományi fokozata mellett német, angol és spanyol fordítói képesítéseket is elsajátított, latin, olasz és román nyelvismerettel is rendelkezik.

Számos tételt felvonultató publikációs listájából és előadásaiból is azt láthatjuk, hogy szívén viseli az erdélyi szászság történetét és művelődéstörténetét.

Mindemellett az egyetemen oktatói tevékenységet is folytat, így joggal bízhatunk benne, hogy tanítványai nemcsak megismerik, hanem meg is szeretik az általa vizsgált korszakot.

Mindezek mellett vagy talán mindezekén túl kiemelendő, hogy érdeklődik a Kárpát-medence népeinek tánc- és zenehagyománya iránt, de ami talán ennél is fontosabb, a magyarországi borkultúra és a magyar borvidékek iránt.

Az ösztöndíjast röviden bemutatva azt hiszem, bátran kijelenthetjük, hogy idén alapított kutatói ösztöndíjunkt méltó helyre kerül 2017-ben. Cziráki Zsuzsanna eddigi munkássága példaértékű történelmi pálya. Az ösztöndíjast – most általunk is megerősítve választása helyességében – csak biztatni tudjuk, hogy folytassa ebben az irányban munkásságát! A jövő ösztöndíjasai elé pedig követendő mintaként állítjuk életútját.

A Bethlen Gábor Alapítvány Kuratóriuma gratulál az ösztöndíjhoz, és sok sikert kíván a továbbiakban is pályájához!

Házi Balázs

Összeállította Nagymihály Zoltán

